

Nemzeti kisebbségek és vendégmunkások a nyugat-európai országokban

A nemzeti múlt, a nemzet-fogalom kutatása és mindezekkel összefüggésben a nemzetiségi kérdés — világlajosság. Az európai biztonsági és együttműködési értekezlet, amely a második világháború utáni idők egyik legkiemelkedőbb diplomáciai eseménye volt, záróokmányában a többi között ezt mondja: „A részt vevő államok, melyeknek területén nemzetiségi kisebbségek vannak, tiszteletben tartják az ilyen kisebbségekhez tartozó személyek jogát a törvény előtti egyenlőségre, maradéktalanul biztosítják számukra azt a lehetőséget, hogy ténylegesen élhessenek az emberi jogokkal és az alapvető szabadságjogokkal, és így módon védelmezik a nemzeti kisebbségek törvényes érdekeit ezen a téren.”

A Föld mintegy 200 államában több mint 2000, más statisztikák szerint 3000 nép és népcsoport él — olvashatjuk Joó Rudolf Nemzeti és nemzetiségi önrendelkezés, önkormányzat, egyenjogúság című, 1984-ben megjelent könyvében. Korunk realitása, hogy az etnikai határok nem mindig esnek egybe az államok politikai határaival. A bevándorlások mellett ezek a körülmények hozták és hozzák létre a kisebbségeket. Igen ritka az az ország, amelyben a politikai határok egyetlen etnikai csoportot fognak át. A Föld országainak több mint 90 százaléka soknemzetiségű vagy soktörzszű, bennük a többségi nemzetet vagy etnikumon kívül legalább 10 százaléknyi más népesség él.

Igen fontos ezt hangsúlyozni, mivel a nyugati tájékoztatás egy része a nemzetiségi kérdést, a nemzetiségi gondokat kizárólag a szocialista országok sajátos, belső jelenségeként igyekszik beállítani. Mint a továbbiakban látni fogjuk, az iparilag fejlett kapitalista országok között alig akad egy-néhány, ahol ne jelentkezne a legkülönbözőbb élességgel, néhol a legszörnyesebb formákban a nemzetiségi kérdés. A tőkés társadalmak ellentmondásai rendezés és megoldás helyett fokozzák, súlyosbítják a nemzeti ellentéteket. A kisebbségek problémája számos országban a belső ellentétek, társadalmi zavarok sajátos megnyilvánulása.

Gyakran olvashatunk az ázsiai és az afrikai fejlődő államok népességének igen heterogén összetételéről. Arról, hogy a világnak ebben a térségében több mint 1600 nép él. Látni kell azonban azt is, hogy a jóval homogénebbnek tartott Nyugat-Európát is csaknem 40 nép lakja. A nyelvi, etnikai sokszínűség a világ gazdagabb részeiben is a gazdasági, kulturális, egészségügyi megosztottság hordozója. Ebben különleges, igen gyakran meghatározó szerepük van a történelmi és politikai tényezőknek. A hírügynökségi tudósítások naponta beszámolnak arról is, hogy a többség—kisebbség szembeállítására miként veszélyeztetni az államok belső stabilitását, az állampolgárok biztonságát, az államközi kapcsolatokat.

Olyan korban élünk, amelyben számos országban napirenden vannak a nemzetiségi háborúk, a különböző súlyos összecsapások. A nemzetiségi kérdés világméretű megoldásához hosszú és bonyolult út vezet. Történelmi tény, hogy ebben a vonatkozásban a gondok ellenére is a legtöbb és a leghatékonyabb intézkedések sorát a szocialista berendezkedésű országok tették. A kérdésben ugyanis *félmegoldás nincs*, a tartós és végleges rendezés jelenthet csak megoldást. Ez pedig valamennyi érintett országban társadalmi, politikai intézkedések sorozatának lehet csak az eredménye. Világosan kell látni azt is, hogy a kisebbségek jogainak tiszteletben tartása elválaszthatatlanul összekapcsolódik a nemzetközi béke és biztonság világméretű ügyével. *A nemzetiségi viszonyok kielégítő rendezettsége tehát egyetemes nemzetközi érdek.*

Naponta érkeznek hírek spanyolországi, észak-írországi, belgiumi, olaszországi, kanadai, indiai, görög-országi, ciprusi stb. nemzetiségi belviszályokról.

Spanyolországban gyakorlatilag százéves a baszk kisebbség háborúja. A baszk kisebbség a spanyol—francia határ által kettévágott, állam nélküli nemzet. A baszk nép által lakott területen a XVI. századig önálló államként létezett a navarrai királyság, amelynek nagyobb, déli részét Spanyolország annektálta 1512-ben. Északi része IV. Henrik trónra lépésével került Franciaországhoz. A politikai bekebelezés hosszú ideig nem érintette a baszk tartományok közigazgatási, törvényhozási, adószedési jogát. A feudális

széttagoltság kezdetben erősítette az etnikai különállást. Spanyolország központosító törekvései azonban a XIX. század második felére a baszk tartományok politikai és intézményi különállásának felszámolásához vezettek. Elsősorban a baszkok hosszú ideig fennálló politikai autonómiájából következik a baszk kisebbségi öntudat és nemzeti-mozgalom mind a mai napig.

A baszk nemzeti öntudatot a szélsőséges jobboldal éppen úgy kihasználja, mint a nemzetközi banditizmus, a fegyvercsempész átvilág vagy a terrorizmus. Az 1970-es évek végén népszavazás döntött Spanyolországban Baszkföld és Katalónia önkormányzatáról. Önkormányzat van, megnyugvás azonban nincs. Ez az önkormányzat ugyanis kevés az ETA (Baszkföld és szabadság) elnevezésű politikai tömörülés szélsőséges nacionalistáinak. Jelszavuk a teljes függetlenség, a Spanyolországtól való államjogi elszakadás. Fő módszerük pedig immár hosszú idő óta a fegyveres terror. Az ETA-terroristák célpontjai a spanyol királyság tisztviselői, valamint a csendőrök, rendőrök, katonák. Évente 60—80 embert gyilkolnak meg. A baszk terroristákat az sem tartja vissza akcióiktól, hogy ténykedésüket a lakosság 85—90 százaléka elutasítja. Lövéldözések, gyilkosságok folynak üdülőhelyeken, bárókban, pályaudvarokon, repülőtereken. A baszk terroristák célja és eszköztára fennállásuk negyedszázada alatt gyakorlatilag semmit sem változott.

Megváltozott azonban az ország és változott a világ. Spanyolországot a fasiszta diktátor helyett „szocialista párti” kormány vezeti. A Baszkföldnek — megannyi új lehetőséget nyújtó — önkormányzata van. Az ETA mégsem hagy fel merényleteivel, ultrabalos jelszavaival folytatja a fegyveres harcot. Irreális követeléseket hangoztat, merényleteinek áldozatai között nemcsak kormányberek, hanem szocialista és kommunista munkások is megtalálhatók. Destabilizáló fellépésük éppen azoknak kedvez, akiknek megfelelőbb volt a fasiszta Franco-rendszer, mint a jelentősen demokratizálódott Spanyolország.

A baszk terrorizmus tehát nemcsak rendőri kérdés.

A súlyosabb gond az, hogy nézetieknek, akcióiknak politikai bázisa van Spanyolországban. Ez a bázis ugyan csökkenőben van, de létezik. Az ország viszonyai — a kormány különböző erőfeszítései következtében — kedveznek ugyan a baszkokkal való együttműködésnek, a tényleges megnyugvásig azonban még igen hosszú időnek kell eltelnie.

Földrészünk súlyos nemzetiségi konfliktusainak másik fő területe **Észak-Írország**. Az ír sziget kettészakítása óta a legutóbbi időben nyílt némi remény a nemzetiségi megnyugvásra, de nem az ír egység megerősítésére. 1985 novemberében Thatcher brit miniszterelnök-asszony észak-írországi látogatása során gyakorlatilag Írország is elismerte a sziget megosztottságának tényét azzal, hogy elfogadta London álláspontját: az ír egységről csak akkor lehet szó, ha a lakosság többsége úgy akarja. Márpedig a népesség kétharmadát kitevő protestánsok fellépése mindenféle ír egységtörekvést elsöpör.

1969 óta polgárháborús állapotok uralkodnak Észak-Írországban. A mérleg 2450 halott, 332 ezer házkutatás, 20 ezer letartóztatás, 43 ezer erőszakos cselekmény. Pokolgépproblánások, lövéldözések, gyújtogatások véget nem érő sorozata. Az eddigi anyagi kár dollárban számolva meghaladta a 6 milliárdot.

Filozófiai kiindulási alapként el lehet fogadni az ír kormányfő megállapítását, mely szerint a megbékélésnek az egység előtt kell járnia. A sziget népének azonban be kell bizonyítani, hogy a Londonnal kötött kompromisszum valóban az egység megvalósításának nyitánya és nem pedig annak kiürítése. A megállapodás sorsa igazából Észak-Írországban dől el, de a protestáns politikai tömörülések ma ugyanúgy elutasítják, mint a katolikus szervezettek. Mindenki tart a népszavazástól.

A helyzet szomorú példája annak, miként válhat a többségi uralom elve az elnyomás és a hátrányos megkülönböztetés eszközévé. Ennek idején Wilson munkáspárti kormányfő bizonyos óvatos kísérletet tett a katolikus kisebbség bevonására a tartományi kormányzásba. A törekvés megbukott a protestáns többség általános sztrájkján. Az ír kisebbség közvetlen sérelmeinek megnyugató orvoslása mind kilatástanalábbá válik. A sürgető gazdasági, politikai és szociális intézkedések a ködös ígéreteknel nem vállalkoznak többre. Az ír zászló használatának engedélyezése, vagy észak-írországi települések utcáinak ír hősökről való elnevezése fontos gesztus ugyan, de nem jelent megoldást a kisebbség körében jelentkező 37 százalékos munkanélküliségre. A többségnél ez az arány nem éri el a 17 százalékot sem.

Belgium helyzete több szempontból is különbözik Írországtól vagy Spanyolországtól. Alapvető jellemzője a flamand—vallon nemzeti szerkezet. Belgium 1830-ban egységes polgári államként jött létre. Keletkezését politikai és vallási okok magyarázták. Az 1815-ös bécsi kongresszuson az európai nagyhatalmak Franciaországgal szemben létre akartak hozni egy viszonylag erős útközállamot, németalföldi királyságot. Az egységes belga államon belül a vallon területek fejlettebb gazdasági és társadalmi szerkezete hamarosan erőteljes flamand emancipációs mozgalmat váltott ki. A flamand—vallon szembenállás az évtizedek során módosította az ország egész politikai intézményrendszerét.

A második világháború után kötött egyezmények több összefüggésben is foglalkoztak nemzetiségi, illetve kisebbségi kérdésekkel. Ilyen például az 1946 szeptemberében Ausztria és Olaszország között megkötött **dél-tiroli egyezmény**. Az Olaszországhoz tartozó Bolzanóban 260 ezer német nyelvű lakos él. Az 1950-es években erőteljes törekvések indultak Olaszországban a német nyelvű lakosság asszimilálására. Nagyszabású terrorizmus bontakozott ki az országrészben. Az 1960-as évekre a dél-tiroli kérdés alaposan megrontotta az osztrák—olasz viszonyt. A terroristák által meggyilkolt Aldo Moro és Kurt Waldheim, a mai osztrák államfő 1969-es megállapodása hozta az első pozitív változást Dél-Tirol kérdésében.

Mint a történelmi eseményekből tudjuk, az olasz békeszerződés aláírása elhúzódásának egyik fő oka a **trieszti kérdés** rendezetlensége volt. Az ügyben 1954 októberében nagyhatalmi megállapodás született. Az olasz—jugoszláv feszültségek azonban csak igen lassan csökkentek. Jórészt a jugoszláv kormány mértékletességén és rugalmasságán múlott a kérdés nyugvópontra kerülése.

Jelentős terjedelemben foglalkozik kisebbségi kérdésekkel az osztrák államszerződés, az NSZK és Dánia kisebbségvédelmi nyilatkozata stb. A különböző kisebbségi problémák mindezek ellenére változatlanul jelen vannak Nyugat-Európában. A Newsweek című amerikai hírmagazin 1986 januárjában arról ír, hogy egyre több **bevándorló kisebbségi** esik áldozatul Európában. A volt gyarmatokról érkező bevándorlók, az úgynevezett vendégmunkások, akiket az olcsó munkaerőt kereső kormányok csábítanak magukhoz, egyre több keserűséggel találják szembe magukat. E bevándorlók több országban már elérik vagy meghaladják a népesség 10 százalékát. Közülük csupán néhányan tudják valóra váltani a jobb életre szóló álmaikat. Nyugat-Berlinben egy török és nyugatnémet csapat labdarúgó-mérkőzésén a hazai szurkolók „fel a büdös török csöcselék elleni harcba” felíratú transzparensekkel vonultak a lelátókra. Egy másik városban 50 ázsiai boltját gyűjtötték fel egy éjszaka a helyi fájvédők.

A gyűlölködő, gyalázkodó jelszavak, feliratok és plakátok mindennaposak számos nyugati városban. Nemrég Marseille körzetében 5 algiri bevándorlót gyilkoltak meg a helyiek olyan időben, amikor a többség és a kisebbség egymást okolja a munkanélküliségért. Durva és nyugtalanító formákat ölt a gyűlölködés.

A fajgyűlölet, a mellékutcákban folyó banditizmus nem csupán a gyávák túlkapása. Franciaországban, az NSZK-ban, de más országokban is, kétes erkölcsű politikusok látványos karriert csinálnak fajgyűlölő filozófiáikkal. Genf egyik pártjának állítása szerint a város minden gondját a külföldiek beáramlása okozza. 1984-ben hangzott el a tory-párt kongresszusán az a nonszensz követelés, hogy az összes feketét toloncolják ki Nagy-Britanniából.

A bevándorolt kisebbségek hatással vannak Nyugat-Európa kulturális hagyományaira is. A katolikus Kölnben mecsetek állnak, Londonban figyelmen kívül hagyhatatlan az indiai kereskedők jelenléte. Bonnban színvonalas török bárók működnek. Annak idején, a gazdasági fellendülés éveiben szívesen láták a bevándorlókat Nyugat-Európában. Az NSZK például tizezerrel toborzott török fizikai munkásokat. Akkor jó kereseti lehetőségekről cikkeztek a lapok, ma a bevándorlókkal szembeni bizalmatlanságról.

Az utóbbi másfél évtizedben másfél millió török döntött úgy, hogy családjával együtt véglegesen a Német Szövetségi Köztársaságban marad. A gazdasági csoda elmúltával azonban jelentős részüket az utcára került. A kisebbség körében ma csaknem háromszor akkora a munkanélküliség aránya, mint a többségieké. Nyugat-Európában van olyan kormány, amelyik belpolitikai sikerének tartja az egykor drága pénzen toborzott külföldi munkások végleges eltávolítását.

A nyugat-európai országok haladó körei az utóbbi időben mind többször teszik fel a kérdést, valóban a nagyarányú bevándorlás okozza-e a munkanélküliséget?

A tények jóval összetettebb helyzetre utalnak.

A legtöbb nyugat-európai országban nem az idegeneket alkalmazó ágazatokban a legsúlyosabb a munkanélküliség. A vendégmunkásokra való hivatkozás a legtöbbször nem egyéb, mint félrevezetés, mellébeszélés, hangulatkeltés. Az angol tömegközlekedés, a posta és az országos egészségügyi hálózat 24 óra alatt összeomlana a külföldiek nélkül.

Nyugat-Európa csaknem valamennyi államában akadnak szociológusok és más társadalomtudósok, akik a legegyszerűbb megoldást választva, a bevándorlókat okolják a különböző belső bajokért. A rendszer igazságtalanságai, társadalomellenes döntései elől egyszerűbb a nemzeti demagógia mögé rejtőzni. A Figaro című francia magazin nemrég ezt írta címlapján: „Franciák leszünk-e még 2015-ben? Erre az időre Franciaországban minden két franciára egy nem európai külföldi jut. Ezeket a külföldieket szinte bizonyosan manipulálják majd külső politikai és vallási erők. Falvakban, városokban, Franciaország egész területén magukhoz ragadják majd a hatalmat.”

Más országokban is heves viták dúlnak. Hollandiában mind erőszakosabb formákat ölt a holland lakosságnak a bevándorlókkal szembeni manipulálása. Ez nem faji tolerancia — riogat a Centrum-Párt egyik tisztségviselője — maguk a hollandok válnak kisebbséggé. Ez kulturális élveboncolás — tenyegtozik.

A kisebbségek nagy többsége szinte mindenütt világosan látja, hogy nem a dühödő tiltakozás oldja meg gondjaikat. A kisebbségek új nemzedéke kész a megegyezésekre, a türelemre, a mértékletességre. Elveti az erőszakot, de a passzivitást is.

Nagyon sokat vállalnak magukra a kisebbség mértéktartó, a politikai megoldások jelentőségét értő konstruktív erői. A megoldáshoz olyan akciók, programok, kezdeményezések vezethetnek, amelyek megvalósítják, hogy a kisebbségek a haladó politikai folyamatok részévé váljanak.

Ami ma a kisebbség hátrányos megkülönböztetésében, gazdasági és társadalmi bizonytalansága tekintetében a tőkés országok legtöbbjében történik, az semmiképpen sem a társadalmi demokratizmus, az egyenlőség és az emberi jogok maradéktalan tiszteletben tartásának a tükröződése, sokkal inkább a rendszer növekvő ellentmondásainak, működési zavarainak, eszmei és morális válságának következménye.

Ágoston László

Irodalom: Neue Zürcher Zeitung, 1985. december 23.: Az autonóm Dél-Tirol nemzetiégi problémái. — Világesemények dióhéjban, 1984. december: A baszkok szigete. — MTI Panoráma, 1985. november 18.: Mennyit ért a történelmi megállapodás? — News Week, 1986. január 27.: Európa új oldaláról mutatkozik be. — Nemzetközi Szemle, 1984. december: Baszkok; Szabadságharc vagy terrorizmus. — *Jóó Rudolf:* A Nyugat-Európai kisebbségek sajátosságai és típusai. Akadémiai Kiadó, 1983. — *Jóó Rudolf:* Nemzeti és nemzetiégi önréndelkezés, önkormányzat, egyenjóság. Kossuth Könyvkiadó, 1984. — *Karsai László:* A nemzetiégi kérdés Franciaországban. Kossuth Könyvkiadó, 1983.

Magyarságtudományi központ Finnországban

Pori városának könyvtára (Porin kaupungin kirjasto P1 200 SF 28101 PORI 10 Suomi Finnország) lett az országos magyar könyvgyűjtemény bázisa. *Marjaana Karjalainen* igazgatónő áldozatkész és kitaró kilíncselése folytán megszületett az a Magyar Irodalmi Központ (Unkarin kirjallisuuden keskus), amely a jövőben egész Finnországot ellátja majd magyar könyvekkel a postai távközlés révén.

1986. augusztus 30-a óta kölcsönözhetőek azok az eddig főleg ajándékként érkezett könyvek, amelyek a filmgyártástól a legkülönbözőbb irodalmi művekig, albumokig, történelmi kézikönyvekig széles képet adnak a magyar nyelven írt szó hatalmáról. Eddig mintegy 1500 könyv gyűlt össze, jórészt magyar intézmények ajándékai, de postán és személyesen magánszemélyek is ajándékoztak már jócskán könyveket a Magyar Irodalmi Központnak a főnti címre. Az intézmény azonban magyar videofelvételket, kottákat, lemezeket és kazettákat is gyűjt, s honismereti folyóiratok, turista-kalauzok, hírvető füzetcskék, egy-egy város, vidék, táj atlasza is gyűjtési körébe tartozik.

Pori Eger testvérvárosa, s itt már magyar nyelvű lap is jelent meg, a Pori—Eger Barátság eddigi egyetlen száma. Talán a Finnországban igen kedvelt Egri Bikavér is hozzájárult ahhoz, hogy e két város gyorsan, hathatósan és gyümölcsözően találta meg az utat egymás kultúrája felé. Ezért is érdemes megtudnunk néhány adatot Poriról (egykori svéd neve Björneborg, azaz Medvevára), amely Finnország nyolcadik városa 80 000 lakossal (1983). A 250 000 lakosú Satakunta (szó szerint Száz község, helyesebben száz had) megye központja. Területe 683,4 km², ebből 180,1 km² víz.

Pori városát a svéd Juhana herceg alapította Ulvilában jártában az 1500-as években. A város címere egy koronás medvefej, felette olyanszerű bástyák, amelyek pl. Kolozsvár címerében láthatóak. Alul kék szalagon fehér betűkkel a DEUS PROTECTOR NOSTER (Isten a mi védelmezőnk) szöveg olvasható. Különbön Juhana herceg után a második magas államfői látogatás a magyar államelnök 1971-es Poriban tett látogatása volt. Talán ennek is köszönhető, hogy most e Központ megnyílik. Érdemes tehát a viszonylag kisebb, de kulturális, gazdasági vagy más szempontból tevékeny, s magyarbarát hírben álló településeket is meglátogatni, hiszen ezek gyorsabban és hatékonyabban tudnak tenni külföldön kultúránkért. Külön öröm az is, hogy a könyvtár anyagában peremvidékünk magyarsága (a Kriterion, a Fórum, a Madách és az ungvári kiadó könyvei révén) erőteljesen képviselve van. Jó lenne a Honismeretet rendszeresen küldeni a Magyar Irodalmi Központnak, e folyóirat olvasói pedig egy-egy a fenti finn címre irányított magyar, angol, német, francia, orosz, svéd, olasz stb. nyelvű, magyarságtudományi munkával támogathatják e könyvtárat és igazgatójának, *Marjaana Karjalainen* asszonynak nemes munkáját.

Szabó T. Ádám

HÍREK

Író-olvasó találkozó. Többnyire teljes érdeklenség kíséri a fővárosban és országszerte egyaránt a különböző író-olvasó találkozókat. Szervezőknek, meghívottaknak egyaránt kellemetlen kötelesség. Másként volt ez azon az estén, amelyet a XIV. ker. HNF Népművészeti Baráti Köre rendezett. A meghívott vendég a Kúskarácsonytól sülveszter estig, egy botra rótt középkori székely kalendárium és egyéb rovásírásos emlékeink című nagysikerű könyv szerzője, *Forrai Sándor* volt.

A zsúfolásig megtelt teremben a rovásírás szerelmesei és érdeklődők, idősök és egészen fiatalok hallgatták érdeklődve *Forrai Sándor* színes „könyvismertetőjét”. A szünni nem akaró kérdé-

sek és válaszok segítségével legrégibb múltunkban utazhattunk, eltűnt az idő s a földrajzi távolság. Történelmi, földrajzi változások, kényszerű vándorlások, szétszórás mit sem változtat azon, hogy közös a múltunk, a kultúránk, közösek a gyökereink és ez elthphetetlen szálakkal köt össze mindnyájunkat.

Forrai Sándor elmondta: szeretné tovább folytatni a munkát, amiben nagyon gátolja az, hogy szinte teljesen elvesztette látását és egyre inkább segítőtársakra lenne szüksége. Reméljük, lesz állandó segítsége, hiszen enélkül abba kellene hagynia a magyarság egyik igen értékes örökségének kutatását. (*Zika*)

Kovbojok

Magyar dokumentumfilm

Rendezte

SCHIFFER PÁL

Ez a film két éven át kísérte figyelemmel öt fiatalember és egy vállalkozás sorsát. Egy baranyai tsz-nek túl sok a tehene, kevés a haszna rajtuk, ezért tehéntartási szerződést köt az öt fiatallal. A tsz nem teljesíti minden ígérteét; viták, harcok követik egymást, a körülményekkel és önmagukkal. . .

Vajon kinek van igaza, kinek nem; nekik, a tsz-nek vagy senkinek?!? Egy biztos: öt fiatalember megpróbált valamit; néha boldogok voltak, néha elkeseredettek, mindenesetre hittek valamiben és ez senkinek nem lehet közömbös.

*A XVIII. Magyar Játékfilmszemle díjnyertes alkotása
február 5-től a mozikban!*

